

SCHRAARD, DE HERVORMDE KERK

Schraard heeft een bijzondere dorpskern met veel open ruimte. Aan de rand van het dorp aan een uitloper van de Schraarder vaart of Zijlroede ligt de kerk op een ommuurd kerkhof, waaraan de oude pastorie aan de oostkant en de school aan de westkant grenst.

Het **kerkgebouw** is romaans van karakter maar heeft vroeggotische elementen en dateert uit de tweede helft van de 13de eeuw. Spekbanden van tufsteen in de zuidmuur maken aannemelijk dat er eerder een kerk van dit bouw materiaal stond, maar de directe voorganger van het huidige gebouw moet zijn opgetrokken van zeer grote gele kloostermoppen. Deze kerk was kleiner, had de noordmuur op de huidige plaats maar de zuidmuur anderhalve meter naar binnen. Daaraan herinnert de plaats van de toren, die niet midden voor de westmuur staat.

De toren is de eeuwen door gewijzigd en zelfs gedeeltelijk bemetseld, maar de kern van de onderbouw is romaans. Het deel boven het kerkdak is romaans met vroeggotische details. Het venster in de benedenruimte van de toren is niet oorspronkelijk. Deze benedenruimte was vroeger in steen overwelfd. In de toren hangt een klok die in 1943 door de bezetters werd geroofd, maar in 1945 terugkeerde. Dit is het opschrift:

"t Geklanck der klokken hoort men veer / over 't gebodt Godes klincktmeer / de de kinder van Willem Wegewart hebt mi gegaten / to Deventer anno 1603".

Op de toren staat een windwijzer in de vorm van een haan. In zijn staart staan de initialen A.S. en D.S., mogelijk van vroegere kerkvoogden. Op de **wijzerplaat** van het uurwerk staat het jaartal 1678.

Het fraaie, zuiver halfronde **koor** heeft in het muurwerk moeten van flauw spitsbogige vensters. De koorabsis gaat met een kleine sprong over in het **schip**, waarvan de muren ook moeten van kleine, laaggeplaatste vensters te zien geven. De grote vensters zijn later ingebroken; ze hebben gepleisterde dagkanten, zoals die in Groningen veelvuldig te zien zijn.

Schraard werd in de middeleeuwen bekend om een **hostiewonder** dat daar rond 1414 zou hebben plaats gevonden. Pastoor Jarich en zijn vicaris vonden op het altaar een bloedende hostie, die daarna pelgrims naar het dorp trok. De tegenpaus Johannes XXII vaardigde een bul uit, waarbij hij aflat gaf aan de pelgrims die bepaalde dagen de hostie kwamen vereren en die geld schonken voor herstel van het toen bouwvallige kerkgebouw. Toen paus Eugenius IIV in 1431 opnieuw een dergelijke bul uitvaardigde bleek de kerk nog bouwvallig te zijn. Uit de kroniek van Worp van Thabor weten we dat de kerk in 1524 na bliksemingslag geheel uitbrandde en herbouwd moest worden. Wellicht is toen het fraaie, gotische **gewelf** aangebracht. Het heeft geprofileerde schinkels en gesneden sluitstukken met diep uitgeholde, drieledige peerkralen. Op enkele muurstijlen zijn **wijdingskruizen** te zien. In het koor bevinden zich een aantal **nissen**; de grote nis aan de noordzijde is een **piscina**, waarin de priester het gewijde vaatwerk reinigde. De nissen en sporen van vroegere vensters werden bij de kerkrestauraties in 1954 en 1966-1969 in zicht gebracht.

De vloeren van koor en schip zijn belegd met plavuizen van verschillende soort en maat. Enkele grote **zerken** dekken graven van de familie **Van Aylva** die ten westen van de kerk een state bezat. Aan de familie herinnert een **herebank** met een rondboogfries in het achterschot. Boven de bank hangt een ruitvormig rouwbord uit 1653 voor Uijck van Aylva. Diverse schrijvers gewogen een vroegere overhuiving van de Aylvabank met daarop een merkwaardig Latijns opschrift betreffende wijngod Bacchus.

Tegenover de herebank hangt de **preekstoel** met het achtkant klankbord, waarop staat:

"LUC XI CAP: VS XXVIII X / Salic syn* die go / Des woort horen* / en dat bewaeren* / Anno 1633*".

De kuip is versierd met toogpanelen, het trapje dateert uit de 18de eeuw. Het **doophek** heeft gedraaide balusters. Tegen de lessenaar van de diakenen bevindt zich een **geldteltafel**. De kerk bezit twee fraaie, 17de eeuwse **avondmaalsbanken**. Uit de 16de eeuw dateren de belangwekkend-ste onderdelen van de kerk: de **wangstukken** van de banken. Er zijn zes hoge wangstukken van mannenbanken. Daarvan is het benedendeel voorzien van een toogpaneel, waarop of een engel, of een duivel of een rolwerkornament is aangebracht. Het smalle bovendeel is gecanneleerd en wordt afgesloten met een schelp. waar het wangstuk zich versmalt bevindt zich een knop in de vorm van een leeuw. Vier lage wangstukken bestaan uit een toogpaneel, een medaillon en een tympan. In de medaillons zijn koppen gesneden en in de togen monsters.

Het renaissance snijwerk aan de wangstukken is voor Friesland uniek. De vraag rijst of het onderdelen van priesterzetels kunnen zijn. **Lambriseringen** en **banken** dateren verder grotendeels uit de 17de eeuw. Ze zijn bij de kerkrestauratie hersteld en van verflagen ontdaan. Aan de preekstoel bevindt zich de houder voor

het doopbekken, maar voor de doop wordt tegenwoordig een modern, ceramisch fontein in de vorm van een vis gebruikt.

Het **orgel** dateert van 1911 en heeft de volgende dispositie:

Hoofdwerk: Trompet 8 vt, octaaf 2 vt, Fluit 4 vt, octaaf 4 vt, Holpijp 8 vt, salisionaal 8 vt, Bourdon 16 vt, Prestant 8 vt, Ventiel, Nihil.

Positief: Fluit 4 vt, prestant 4 vt, Quint 2 ²/₅, Holpijp 8 vt, Tremulant. Aangehangen pedaal. Manuaalkoppel (trede).

S. ten Hoeve
1985

Literatuur:

-Drs Herma M. van den Berg. Oude bouwkunst in Wonseradeel. In: Geakunde W0nseradiel. Boalsert, 1919.

-Voorlopige lijst der Nederlandsche Monumenten van geschiedenis en kunst, dl IX, blz. 365-366.'s-Gravenhage, 1930.